

ni jellegzetesség is lehet). Ilyen torzított szavak: *kucsá* (kutya), *csúke* (tyúk), *dzsün* (jön), *fidzsel* (figyel), vagy a magánhangzóknál *Beske* (Böske), *Jene* (Jenő) helyett. A további szókinccsgazdagítás módjai helyett idézzünk inkább egy rövid párbeszédet a gyűjteményből: „Jó a *hinterlandja* a *csajnak*. mi? Csini 'kis *fűpréselő* (utcalány) lenne belőle. — Hát ha a *foszilok* (szülők) nem volnának olyan szigorúak, rá is állna. — Igen, csak nem ilyen randákkal, mint te, te *holdjárta* (kopasz), már alig van *toll* (haj) a koponyádon.” Ilyen és hasonló párbeszéd, példamondatok árulkodnak az utca nyelvéről, mely — ahogy Matijevics az előszóban írja — akkor is a miénk, ha sohasem vásároljuk meg a könyvet és ha sohasem olvassuk el. Környezetünkben naponta hallunk hasonló szövegeket, ami hű bizonyítéka (sajnos!), hogy van, létezik nyelvünk e vadhajtása, amit előbb-utóbb orvosolni kell és ehhez nagyban hozzásegít bennünket e kis gyűjtemény, mely a diagnózist tárja elénk, a többi már tőlünk függ, akik e nyelvet anyanyelvünknek valljuk és sorsát szívégyünknek tekintjük.

VAJDA Zsuzsa

A MAGYARORSZÁGI DÉLSZLÁVOK NÉPRAJZA

Etnografija Južnih Slavena u Mađarskoj I—II—III. Studije.

Főszerkesztő: Balassa Iván, Magyar Néprajzi Társaság — Tankönyvkiadó, Budapest, 1975—1977—1979, 159., 217., 178. p.

A magyarországi délszláv nemzetiség néprajzának kutatása tisztességes hagyományokra tekinthet vissza; már a Magyarországi Néprajzi Társaság megalakulása előtt számos dolgozat és közlemény jelent meg, amelyben a történelmi Magyarország területén élő délszláv eredetű népcsoportok életét és hagyományait ismertették. Réső Ensel Sándor könyve például (Magyarországi népszokások, Pesten, 1867) ma is értékes forrása lehet a nemzetiségi délszláv hagyományok ismeretének, s egyben a déli szláv néprajzkutatásnak is. Az *Ethnographia* első két évtizedének évfolyamai ugyancsak gazdag anyagot kínálnak a kutatás számára; tisztességes kutatók nevének sorát lehetne idézni, akik ma is értékes dolgozatok sorát tették közzé a magyarországi szerbek, horvátok (bunyevácok, sokácok), szlovének (vendek) népismeretének köréből. (A magyarországi délszláv nemzetiség néprajzi kutatásának történetét bibliográfiával együtt feldolgozta Kiss Mária *A magyarországi délszlávok folklór-kutatásának áttekintése* című kiadványban, Budapest, 1977, *Néprajzi Füzetek*, 1977/2.)

Kelet-Közép-Európa későbbi történelmi viszontagságai, sok egyéb

mellett, döntően meghatározták az itt élő (valamint a nemzetiségi sorsba lépő) népcsoportok és nemzetrészek életét s a körükben eszközölt néprajzkutatást is. Így aztán a további évtizedek során a kezdeti magyarországi nemzetiségi néphagyomány-kutatás megtorpant, újabb számottevő publikációkra a második világháborút követő évtized után került csak sor. Ennek a kutatási időszaknak a terméséből tesz közzé az ismertetőnkben érintett három kötet mintegy negyedszáz dolgozatot.

A magyarországi délszláv nemzetiség néprajzát bemutató sorozat (a délszláv füzeteken kívüli német, szlovák és román nemzetiségi néprajzi füzetek is sorozatosan megjelennek) több szempontból is figyelmet érdemel. Az anyanyelvű megjelentetés azt a méltánylandó szándékot példázza, hogy a népismeret anyaga kilépjen a szakmabelieknek szánt múzeumi évkönyvek lapjairól s egy helyen összegyűjtve visszajusson oda, ahol kialakult és följegyzésre került: a nemzetiségi olvasók körébe. Az anyanyelvű megjelentetés fontos továbbá azért is, mert a magyarországi délszlávok néprajzának anyaga ily módon bekerülhet a jugoszláv néprajz áramába is, hisz közismert, hogy a nyelvi archaizmusok mellett néprajzi archaizmusok is megőrződnek a nemzetiségi anyagban, olyan adatok, amelyek az anyanemzet nyelvében és néprajzában esetleg már nem remélhetők. (A magyar néprajz számára például napjainkban is igen fontos archaikus adatokkal szolgál a környező országok nemzetiségi magyar néprajzkutatása.)

Bár az eddigi három kötetben összegyűjtött dolgozatok egy része már megjelent magyarul vagy valamely világnyelven (lásd Kósa László tanulmányának irodalomjegyzését a III. kötetben, valamint Kiss Mária említett összefoglalását), mégis igen fontos a magyar néprajzkutatás számára is, hogy most már egy helyen is megtalálhatóak. A néprajzi komparatiztika ugyanis nyilvánvalóan igen sokat meríthet majd e dolgozatokból, hisz több évszázados magyar—délszláv együttműködés vagy egymás mellett élés nem múlhatott el nyomtalanul a néphagyományban sem. A magyar és a nemzetiségi néphagyomány kisebb vagy nagyobb mérvű összefonódása aztán egyrészt a kölcsönhatás fokozataira adhat választ, másrészt pedig értékes támpontok forrása lehet pl. folklórmotívumok, rítusumozzantok stb. eredetének kiderítése és továbbélése kutatásának szempontjából. Az annyira hiányzó magyar—délszláv néprajzi egybevető vizsgálat szempontjából is fontosak ezek a kötetek, hisz a magyar néprajztudomány és a délszláv népek néprajztudománya is ezekben lelheti meg az érintkezési pontokat, amelyek elősegíthetnék az elmélyültebb vizsgálat kialakulását.

Az eddig megjelent három kötetben láthatóan az a törekvés érvényesült, hogy a magyarországi délszláv nemzetiség mindhárom nagyobb csoportja, a szerbek, horvátok és szlovének egyaránt helyet kapjanak bennük. A szlovén nyelvű dolgozatok szerzői között két szlovéniai nép-

rajzkutató, Vilko Novak és Niko Kuret is szerepel egy-egy szöveggel, a dolgozatok többségének szerzője pedig a magyarországi nemzetiségi délszláv néprajzi kutatómunka vagy művelődési élet kiválósága. A szerzők sorában természetesen magyar néprajzkutatók is szerepelnek, akiknek szakterülete a délszláv nemzetiségi néprajz, vagy akiket a kérdés és tudománytörténete foglalkoztat.

Az első három kötet anyaga változatos. A közzétett dolgozatok mintegy harmada a szokásvilágot vizsgálja; ez a számbeli túlsúly egyrészt a kutatók érdeklődését példázza, másrészt szinkronban van a magyarországi szellemi kultúra kutatásának újabb irányvételével is: köztudott ugyanis, hogy éppen a népszokáskutatás kullogott hosszú ideig a káprázatosan gazdag népmese-, ballada- és népmesekutatás után. Az eddig közzétett anyag további kétharmadát népdal- és balladapublikációk, tudománytörténeti összefoglalások, népi időjósást taglaló dolgozat, névtudományi összefoglalás stb. képezi. Két dolgozat képviseli az anyagi kultúra vizsgálatának eredményeit, helyet kapott továbbá egy-egy dolgozat a bátyaia kertészekről és a Vas megyei szlovének hajdinatormesztéséről is.

A magyar és délszláv néprajzkutatás tehát egyaránt joggal üdvözölheti a sorozatot, s remélhetően hasznát is veszi munkájában. Ennek érdekében szükség lenne rá, hogy a kötetek eljussanak a szerb, horvát, és szlovén néprajzkutatókhoz is. Az elvi tanulmányok közlése mellett esetleg az is meggondolandó lenne, hogy nem kellene-e a magyar—délszláv néprajzi komparatiztika újabb eredményeit is éppen itt publikálni, ezáltal a sorozat nemcsak tematikában izmosodna, hanem súlya is nagyobb lehetne a két ország nemzetéinek és nemzetiségeinek további tudományos párbeszéde és kutatási eredményei jobb megismerése útján.

JUNG Károly

AZ ÉLET VONZÓEREJE

Lengyel József: *Neve Bernhard Reisig. Föld és Külföld, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1979*

A harmincas évektől kezdve a Szovjetunióban olyan prózai műveket kellett az íróknak gyártaniuk, melyek az osztályideológia napiparancsának engedelmességre a társadalomépítés valamely területét vagy vonatkozását énekelték meg. Lukács György naturalizmusnak bélyegezve az ilyen felszínes törekvéseket, határozottan szembeállt az ember- és társadalomlátásnak a leegyszerűsítésével. Nem ok nélkül, minthogy az